

I Norrbotten finns 14 kommuner. Sju är så att säga större - folkmängdsmässigt - och de övriga är vad man kallar glesbygdskommuner. Övertorneå är en av dem. Bara Arjeplog och Överkalix har färre invånare än Övertorneå. Så har det varit så att säga i modern tid, efterkrigstiden.

I de - befolkningsmässigt - stora kommunerna finns de flesta politiska partiernas kvinnoorganisationer representerade genom en eller flera kvinnoföreningar. I befolkningsmässigt mindre kommuner har de politiska partier - i regel - minst en kvinnoorganisation.

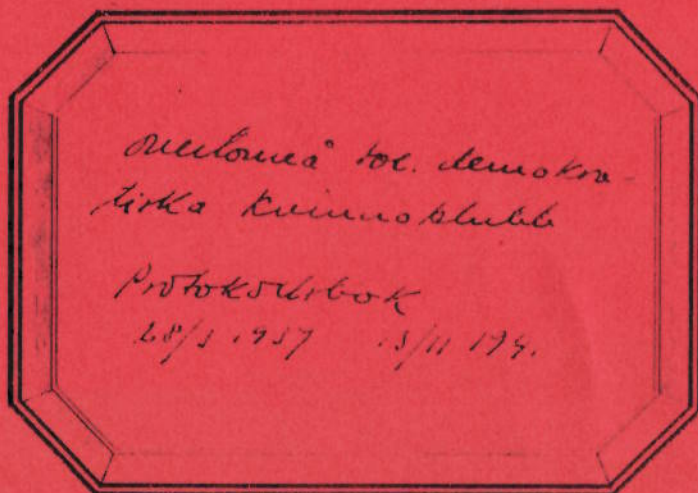
Den första kvinnoföreningen i Norrbotten bildades redan år 1900 i samband med att Kata Dahlström besökte Malmberget. I Folkrörelsernas arkiv finns bevarad en anteckningsbok med ett 50-tal namn, som ingår i "Kvinnoavdelning med arbetarföreningen". Många av de namnen återfinns senare i den år 1933 i maj-efter ett föredrag av Hulda Flood-bildade Malmbergets socialdemokratiska kvinnoklubb. Vid partisprängningen 1917 hade nämligen Malmbergets kvinnoförening upphört; fanan och övrigt material togs över av kommunistiska kvinnoklubben.

Vid Hulda Floods rundresa i Norrbotten bildades också ex. Karlsborgs (verkens) soc. dem. kvinnoklubb liksom Socialdemokratiska kvinnodistriktet, 1)

I Övertorneå fanns tidigare flera socialdemokratiska kvinnoklubbar, Efter kommunsammanslagningen omkring 1970 med Hietaniemi finns bara en kvinnoklubb, nämligen Övertorneå socialdemokratiska kvinnoklubb.

Den är så att säga moderklubben i Övertorneå, om vars historia jag vill kort berätta. 2)

Övertorneå soc. demokr.
tiska kvinnoklubb
Protokollbok
60/5 1957 13/11 1954

HISTORIK Inledning

Övertorneå socialdemokratiska kvinnoklubb bildades den 28 mars 1939 vid ett agitationsmöte anordnat av Övertorneå arbetarekommun, Norrbottens kvinnodistrikt och Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund.

Som talare medverkade vid det första mötet Inez Wikström, Söderhamn.

Klubbens första medlemmar blev Mirjam Lundberg, Hellin Lassinantti, Valborg Carlsson, Karin Falck, Jenny Lehto, Rauha Lundberg, Susanna Stenberg, Ebba Friman, Inez Bofeldt, Märta Stenberg, Anna Vasikkaaja, Edla Antti, Hilma Persson, Ester Mörberg.

Till ordförande utsågs Henny Lehto, vice ordförande Karin Falck, sekreterare Valborg Carlsson, kassör Rauha Lundberg

Klubben sökte omedelbart "kollektivanslutning" till Övertorneå socialdemokratiska arbetarekommun samt från halvårsskiftet till Norrbottens socialdemokratiska kvinnodistrikt och Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund.

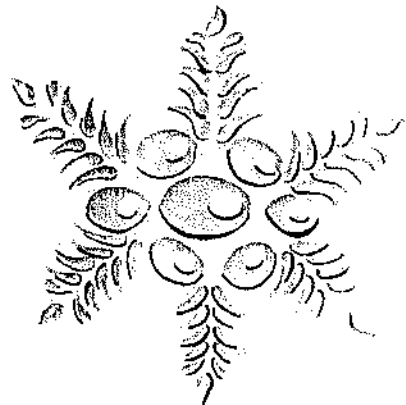
Inträdesavgiften fastställdes till 50 öre och månadsavgiften till 35 öre.

Inez Wikström hälsade klubben välkommen till det socialdemokratiska arbetet. Medlemmarna gav varandra löfte att göra sin allra bästa insats för klubbens framgång och arbete.

Valborg Carlsson representerade klubben vid kvinnodistriktets kongress, som hölls i Luleå påskafton.

Under klubbmötena gavs orientering om de nya sociallagarna såsom moderskapspenning, mödrahjälp och förlossningsvård, bostadslagstiftningen m m, "varpå följde diskussion, i vilken klubbens medlemmar intresserat togo del"

Klubben mottog " en del för kaffeservering avsedd servis av Kooperativa Kvinnogillet. Kaffe intogs vid mötena i god stämning Någon gång uteblev den eftertraktade kaffetären p g a elavbrott.

Från kvinnoklubbens start återspeglar protokollen tidshändelser. Det var en dramatisk tid med krigsutbrottet 1939.

Sånger som ofta sjöngs på klubbens möten var Arbets kvinnor, Arbetets söner, Sverige för folket, men även Norrbottenssången och Du gamla, Du fria...

Kvinnoklubben var synnerligen aktiv i flyktinghjälpen. Som exempel kan nämnas att klubbens medlemmar lånade ut sina egna lakan till finska flyktingar. Kläder samlades in till Nord-Norges befolkning. Edla Antti var mottagare och avsändare av dessa gåvopaket. En av många insamlingar under krigsåren gällde finskt jaktplan. Klubben beslöt teckna 5 kr på den listan.

På grund av tidshändelser tvingades kvinnoklubben upphöra med sin verksamhet 1941. Alla lokaliteter som kunde uppbringas rekvirerades för militära ändamål i försvarssyfte.

NSD

Kvinnoklubbens styrelse med den nya fanan i bakgrunden. Fr. v. sittande kassör Sigrild Westerlund, sekreterare Valborg Carlsson, ordförande Greta Aström och vice ordförande Jenny Lehto. Stående fr. v. Sissel Fjällare och Rauha Lundberg.

Demonstration med rött täcktyg
gav impuls till övertorneåfana

Redan den 3 november 1943 rekonstruerades den socialdemokratiska kvinnoklubben under ordförandeskap av Jenny Lehto. Jenny Lehto och Greta Åström turas om att vara ordförande resp. vice ordf. med Valborg Carlsson som "ständig sekreterare". Övriga styrelseuppdrag roterar främst mellan klubbens första medlemmar. Medlemsantalet ökar år från år. En intensiv föreningsverksamhet utvecklas. Kvinnorna utbildar sig själva för kommunala uppdrag i nämnder och styrelser, bl a genom egna föredrag med efterföljande diskussion på klubbmöten och i studiecirklar och läsecirklar. Några exempel från de första 15 årens protokoll:

"Vad kan jag göra för nytta jag som sitter i hälsovårdsnämnden" "..... i skolstyrelsen" "Hemsysterverksamheten med information om det nyinrättade husmodersrådet", "Känn Din kommun", "Landsbygdens program", "Vår (Sveriges) ekonomi", "Nativitetsfrågan..", "Sexualhygien..", "Norrlandsutredningen om den husliga utbildningen", "Kötttransoneringen", "Lottarörelsen", "Husmodersförsäkringen", "Nya moderskapsbidraget enligt socialvårdskommitténs förslag", "De ensamma mödrarna", "Hushållspengar", "Bäddvård", "Bra Hushållsredskap", "Pris och kvalitet", "Textil information", "Hur skall vi få pengarna att räcka till?", "Barnens veckopengar", "Social-etisk kurs", "Vårt (lands) ekonomiska läge", "Socialdemokratisk kulturpolitik", "Barnet möter kulturen", "Barnpsykologi", "Faderns roll i ~~h~~uppfostran", "Den nya socialpolitiken", "Jordbruksfrågan", "Möteteknik".

När "Den nya änkepensioneringen" skall behandlas får emellertid Valborg Carlsson i uppdrag att plugga igenom densamma och referera på nästa möte! Vid efterföljande möte redogjorde Valborg Carlsson om änkepensioneringen och sammanhängande frågor och medlemmarna ställde frågor till de ofta rätt krångliga paragraferna!

De ambitiösa och seriösa mötesförhandlingarna kantades och lättades upp med humor såsom följande citat visar. "Innan mötet avslutades med att medlemmarna gick till de festligt dukade kaffeborden, framförde Gretha Åström och Valborg Carlsson på ett förtjänstfullt sätt en dialog om den hemarbetande husmoderns penningbekymmer, Vidare sjöng Valborg Carlsson en sång, vilket allt avtaackades med hjärtliga applåder." - - - "Sedan mötesförhandlingarna avslutats bjöd två av klubbisterna utklädda till blåkuälakäringar på kaffe och aldrig har det väl skattats så på ett klubbmöte som åt dessa utmärkt utklädda påskkäringar och deras upptåg."

När protokollet upptar programpunkten "Yrkesval" stannar läsningen emellertid upp vid situationen. Näringslivet var ensidigt i Tornedalen. Förvärvsarbete som helårsarbeten saknades i stort sett för män och i all synnerhet för kvinnor. Det fick som följd en kraftig avflyttning från Tornedalen till industriregionerna under 1950- och 1960-talens högkonjunktur och fortsatt under stagnationsekonomi. Vissa år har nästan hela årskullar flickor/kvinnor flyttat, vilket lett till sned könsproportion. Se bilaga 1.

FRÅN INKÖP AV KAFFEKOPPAR TILL EUROPAHJÄLP

De sånger som inleder mötena talar i sig om kvinnoklubbisternas verksamhet och medvetenhet i en gränsbygd under krigsår och efterkrigsår: "Ja, vi elsker dette landet", "Sverige är mitt allt på jorden", "Vårt land", "Kvinnosång", "Kvinnornas international", "Vi bygger landet", "Tändande tanke"

Våren 1944 noterar protokollet "tack från Norgehjälpen för gåvopaket" Klubben fattar beslut om fortsatt hjälp till "vårt hårt drabbade broderfolk" Ombud blir Nanna Snäll. På Jenny Lehtos förslag ger klubbisterna 25 öre per månad och medlem i minst sex månader och intäkter av kaffeförsäljning på midsommarafton, till Norgehjälpen. Till kvinnoförbundets insamling för 300 norska barns bespisning anslås 100kr. Inför jul beslutar klubben om gåva till Norgebarnen och samtidigt om gåva till Sanatoriets julklappsutdelning. Klubben anmäler sig som medlem i "Mellanfolkligt samarbete". Fredsombud: Rut Andersson. *Ex. Bilaga 2*

Hjälpaktion för Nederländerna; sy barnkläder. "Anna Vasikkaoja lovade sin medverkan vid tillklippning av kläderna, för vilket klubben tackar henne"

Den 8 maj 1945 tages på klubbmötet upp "frivillig kollekt för att på denna fredens dag glädja norska barn med ett paket". Klubben beslutar därtill omgående att anordna en "Norgefest" för att fira freden. Behållningen skall oavkortat gå till Norgekommittén. Norgefesten gav 630,80 kr.

Februarmötet-46 beslutar om samkväm med kaffeförsäljning, vars hela behållning skulle gå till Rädda Barnens aktion för Europas svältande barn."

"Gåvor till finska kvinnornas semesterhem" (utanför Rovaniemi) blir "matbestick enär sådan utrustning synes saknas". Vid ett senare möte beslutar klubben om "hjälp till ogifta mödrar i Finland"

För individuell lokal hjälp genomfördes projekt såsom "Insamling av kläder och skor till familj - som genom eldsvåda förlorat alla sina ägodelar" ". . . . till behövande i kommunen" "50 kr till anskaffande av lakan och örngott mm till en familj i små omständigheter"

Kaffeförsäljning och tombola, med handarbeten som medlemmarna skänkt, inbringar 637 kr. Behållningen går oavkortat till semesterhemmet liksom vinsten från likadana evenemang under följande år. Hårt arbetstyngda husmödrar ges tillfälle till rekreation vid semesterhem under 1 vecka-10 dagar.

För att mångbarnsmammorna skall kunna komma iväg till semesterhemmet anordnar klubben "barnpensionat".

Vid oktobermötet-49 redogörs för en skrivelse vari "Socialstyrelsen ej fann skäl bifalla framställningen från Övertorneå soc. dem. kvinnoklubb om statligt bidrag till driftskostnaderna vid dess barnkoloni i Övertorneå, på grund av att intet av barnen vistats vid kolonin under en tid av minst fyra veckor vilket är villkor för att statsbidrag skall kunna erhållas."

Medlemmarna diskuterar därefter om klubben även kommande år skall driva barnkoloniverksamhet och beslutar att "ansöka om kommunalt anslag för ändamålet."

Vid samma möte föreslår Cissi Förare inköp av "kaffekoppar och assjetter, 10 duss. av vardera, med klubbens emblem. Styrelsen fick i uppdrag att undersöka saken och införskaffa prisuppgift." I nämnda paragraf påminde Cissi om Europahjälpen.

Kvinnoklubbisterna har blivit många och när de driver sina frågor får de steg för steg igenom sina förslag.

På förslag från kvinnoklubben 1943 inrättas sedermera "andelstvättsuga," "tvättbrygga, placerad på central plats vid älvströanden", "lekpark" "sykurs" "fri tandvård för barn i folkskoleklasserna" (E. Antti)

Genomgående finns kulturinslag såsom föredrag om Kai Munk och Dan Andersson, högläsning vid avslutande handarbetssund ur ex: "En kvinna på väg", av Ingeborg Björklund och "Min långa resa", av Anna Branting.

Mötena lättas upp av "roliga historier", "sketcher" "övning av allsång" "sånggissningstävlan. En kvinnoklubbist har varit på "Cykelresa genom Dalarna" (H. Falk) och berättar och visar bilder.

Klubben firar internationella kvinnodagen. Varje säsong får sin fest; "Luciafest", "Julfest för barnen" "Maskeradbal" "Midsommarfest". De två senare startades för att få intäkter till klubbens mångskiftande verksamhet men säkerligen också för att fylla behov av gemenskap och fest. Att midsommaraftonsfesten utvecklas till en "gränslös fest" förstår man av protokollet. Där refereras 1951 ett brev från Ragnar Lassinantti som "tackade santliga som hjälpt till att göra gränsfesten i sommar till den verkligt trevliga fest den blev"

Behovet av särskilda kvinnoföreningar diskuteras. I det här sammanhanget refereras redan i mars 1944 en motion från Kalix och Töre kvinnoklubbar om avskaffande av Kvinnoförbundet och distriktsorganisationen.

Övertorneå kvinnoklubb uttalade att desamma måtte bibehållas i oförändrat skick."

I slutet av 1960-talet spreds uppmaningar att kvinnorna skulle organisera sig i arbetarkommunerna och att kvinnoklubbarna skulle upphöra. 1970 kunde Övertorneå kvinnoklubb inte hålla årsmötesförhandlingar då de t utlysta årsmötet bevistades av för få medlemmar.

Hösten 1971 går Lena Haupt och undertecknad i avsikt att vidmakthålla klubben. Namnbyte sker i mars från kvinnoklubb till kvinnoförening. Studiegrupper organiseras, välbesökta kvinnokonferenser anordnas, motioner skrivs till kommunfullmäktige och kvinnodistriktskongresser. Frågan om att skapa ökade insatser för att skapa fler arbetstillfällen för kvinnor accenteras.

Vid februari mötet 1974 "diskuterades kvinnoföreningens ekonomi och vilka åtgärder som kunde vidtas för att förbättra densamma. Föreslogs att kvinnoföreningen skulle anordna partiets vårfest som en jubileumsfest kombinerad med en veckoslutskonferens i sysselsättningsfrågor och därvid anordna en auktion, vars behållning skulle tillfalla kvinnoföreningen. Föreslogs att inbjuda biträdande arbetsmarknadsminister Anna-Greta Lejon och kvinnodistr. ordförande som talare till vårfesten."

Dåvarande arbetsmarknadsministern Ingemund Bengtsson kom till sysselsättningskonferensen och kvinnoklubbens 30-årsjubileum (eg. 35-årsjub.)

Vid kvinnoklubbens-föreningens 40-årsjubileum medverkade Gunnar E. Sträng.

- 1) Norrbojstens socialdemokratiska partidistrikt bildas 1905
- 2) Övertorneå arbetarekommun bildas 1916, sprängs 1917 med endast 7 medlemmar kvar och återbildas 1931.

Källor: Övertorneå socialdemokratiska kvinnoklubbs protokolls-
böcker

Folkrörelsernas arkiv i Luleå

SOB och Folk- och bostadsräkningen

Referat och artiklar i NSD och PT

Intervjuer